

ANDRZEJ DERDZIUK OFMCap

OGÓLNOPOLSKIE SPOTKANIE TEOLOGÓW MORALISTÓW WARSZAWA 2002

Polscy teologowie moraliści podczas dorocznego spotkania naukowego, zorganizowanego w Warszawie w dniach 3-5 czerwca 2002 r., podjęli rozważenie podstawowych wartości, które winny być u podstaw europejskiego porządku prawnego. W programie spotkania, zatytułowanego „Prawo naturalne – w poszukiwaniu fundamentu jedności europejskiej”, znalazły się cztery referaty oraz dyskusja panelowa z udziałem trzech uczestników. W słowie wstępnym ks. prof. dr hab. Janusz Nagórny, Przewodniczący Sekcji Polskich Teologów Moralistów, wprowadził wszystkich uczestników w przedmiot obrad ukazując wyzwania, jakie stoją przed nauczycielami moralności.

Pierwszy referat poświęcony problematyce *Fenomen Europy a prawa człowieka* wygłosił prof. dr hab. Andrzej Szostek MIC, Rektor KUL. Wskazując na cywilizacyjne korzenie Europy przypominał on dziedzictwo rzymskiego prawa i greckiej filozofii zasymilowanych i przetworzonych przez chrześcijaństwo opierające się na Objawieniu. Wypracowanie pojęcia godności człowieka, możliwe dzięki odwołaniu się do prawdy o stworzeniu, doprowadziło z czasem do ogłoszenia praw człowieka. Swoista izolacja Europy, spowodowana otoczeniem jej przez zagrożenie ze strony islamu, pozbawiła Europejczyków kontaktu z innymi kulturami i religiami. Te uwarunkowania przyczyniły się jednak do wypracowania europejskiej odrębności umacnianej zarówno przez wspólnie toczony wojny obronne jak i przez wspólnotę językową w postaci łaciny i chorału gregoriańskiego.

Chrześcijańskie dziedzictwo, wysoko podnoszące pozycję człowieka wśród stworzeń, zostało zanesione do innych ludów wraz z ekspansją kolonialną i przyczyniło się do wprowadzenia tam pojęcia „prawa człowieka”. Wraz z postępem sekularyzacji społeczeństwa rozpoczętego w dobie oświecenia, wartości, mające fundament chrześcijański, stawały się coraz mniej oczywiste. Wiek XIX był wiekiem ateizmu, a wiek XX czasem totalitaryzmów. Okazało się, że humanizm nie jest w stanie udźwignąć zadania ochrony godności osoby. Odejście od fundamentu nadprzyrodzonego oznacza bowiem zagrożenie polityczną poprawnością i odejściem od tradycyjnych wartości.

Fenomen Europy ukazuje, że chrześcijaństwo nie niszczy aspiracji człowieka, ale je chroni i zachowuje. Dlatego w inwokacji do Konstytucji Europy konieczne jest odwołanie się do Boga jako jedyne gwaranta zachowania świata od chaosu. Pozbawienie religii wpływu na etykę grozi zniszczeniem życia ludzkiego. W dyskusji po referacie podniesiono kwestię konieczności zagwarantowania podstawowych praw osoby w ustawodawstwie europejskim przez odwołanie się do prawa naturalnego,

problem obrony państwa przed samowolą jednostek oraz relacji między moralnością a prawem stanowionym.

W drugim dniu obrad jako pierwszy wystąpił ks. prof. dr hab. Ireneusz Mroczkowski z KUL, który w referacie *Współczesne interpretacje prawa naturalnego* zaprezentował trzy problemy dyskutowane w obronie prawdy o prawie naturalnym jako rzeczywistości będącej szansą na ocalenie moralności. Chodzi o sposób odczytywania zamysłu Boga Stwórcy, rolę naturalnych skłonności osoby oraz społeczne zagwarantowanie wolności w postaci praw człowieka. Teologiczna interpretacja prawa naturalnego, zapisanego w człowieku jako stworzeniu Bożym, nie jest zagrożeniem dla podmiotowości człowieka, ale szansą na pełne odkrycie prawdy o człowieku, który ma cele przekraczające świat, w którym żyje. Integralna wizja człowieka musi uwzględniać jego cielesność, w której zostały zapisane istotne prawa dotyczące jego egzystencji. Ich odczytanie winno się jednak dokonywać poprzez pryzmat duchowości człowieka.

Chociaż prawa człowieka zakorzenione są w chrześcijańskiej wizji świata, to jednak ich sformułowanie dokonywało się w klimacie deizmu. Wielokulturowość współczesnego świata zmusza do szukania wspólnych korzeni w odczytywaniu godności człowieka i w ochronie życia. Taką rolę mogą pełnić prawa człowieka zinterpretowane w świetle rozumu i wiary. Podczas dyskusji podniesiono kwestię rozumienia teonomii uczestniczącej (VS 41), relacji między naturą a wolnością oraz filozoficznych korzeni prawa. Podjęto też zagadnienie praw narodów w kontekście zjednoczenia Europy.

Referat ks. dra hab. Piotra Mazurkiewicza z UKSW, zatytułowany *Europa w poszukiwaniu fundamentu etycznego*, poświęcony był refleksji nad wartościami funkcjonującymi w działaniach politycznych struktur Unii Europejskiej. Zapis tych wartości jest zawarty w Karcie Praw Podstawowych. Proces zjednoczenia nie ma obecnie inspiracji religijnej, czego wyrazem było odrzucenie wspomnienia w Karcie o wartościach i dziedzictwie religijnym Europy. Zjednoczenie dokonuje się w imię logiki integracji funkcjonalnej, mającej na celu zapewnienie pokojowego współistnienia wspólnoty historyczno-kulturowej. Odwołanie się do ontologii zastępuje pragmatyzm działania oparty na strukturach kulturowo-ekonomicznych. Do naczelnych wartości w Unii należą poszanowanie dziedzictwa kulturowego narodów Europy oraz zapewnienie czterech podstawowych wolności dotyczących przepływu osób, usług, kapitału oraz wolności przedsiębiorczości. Koncepcja zrównoważonego rozwoju bierze pod uwagę przede wszystkim czynniki ekonomiczno-społeczne i zrodziła się pod wpływem ekologii. Postępujący proces sekularyzacji i spłylenie religijności prowadzą do spychania religii do sfery prywatności, co doprowadza do podmywania fundamentów etyki życia społecznego. Podczas dyskusji wywiązała się polemika z niektórymi тезami prelegenta, między innymi stwierdzeniem, że teologia nie ma nic do powiedzenia o Unii.

Bardzo instruktywny referat prof. dra hab. Jana Barcza z UW, byłego ambasadora Polski w Wiedniu, dotyczył porządku prawnego w Unii Europejskiej i porządku aksjologicznego przyszłej Konstytucji Europejskiej. Prof. Barcz ukazał historię kształtowania się prawa europejskiego i mechanizmy funkcjonowania struktur unijnych. Po okresie integracji gospodarczej, jako konieczny warunek do większej jedności poli-

tycznej, potrzebne jest określenie wartości, które stoją u podstaw działań zjednoczeniowych. Istnieje postęp w formułowaniu zasad dotyczących ochrony podmiotowości prawnej jednostki, ale nie jest on tożsamy z pełną ochroną nienaruszalności godności osoby ludzkiej.

Zdając sobie sprawę z konieczności zapisania w traktatach pewnych wartości unijni eksperci nie potrafią określić ich kanonu, który stanowiłby bazę aksjologiczną przyszłej Konstytucji. Mentalność nastawiona na ekonomię i prawo nie jest w stanie zrozumieć odniesień do sumienia, które odczytuje niezmiennie normy zapisane w naturze człowieka i objawione przez Boga. Uważne przyglądanie się rozwojowi prawodawstwa dowodzi, że Unia, mimo iż nazywa to innymi słowami, przejmuje jednak pewne zasady z nauczania społecznego Kościoła, co sprawia, że nawet wobec pozornego braku woli liczenia się z tym nauczaniem, głos Kościoła jest niezbędny w procesie jednoczenia. Dyskusja była okazją do stawiania dodatkowych pytań, które pozwoliły referentowi na jeszcze większe uszczegółowienie swoich wywodów.

Dyskusji panelowej przewodniczył ks. prof. dr hab. Józef Zabielski z UKSW i Białegostoku. Problematykę ochrony zdrowia w prawodawstwie Unii Europejskiej ukazał ks. prof. dra hab. Piotr Morciniec z UO w komunikacie odczytanym przez ks. dra Bernarda Jurczyka. W prezentacji znalazło się przybliżenie treści konwencji bioetycznych dotyczących ochrony embrionów, aborcji i eutanazji. Kwestię tożsamości narodowej w zjednoczonej Europie przedstawił ks. prof. dr hab. Henryk Skorowski z UKSW. Według Prelegenta w Europie nie ma zagrożenia dla tożsamości zamieszkujących ją narodów, raczej obserwuje się renesans zainteresowania własnymi tradycjami kulturowymi. Ks. Skorowski sprecyzował pojęcie kultury narodowej jako dziedzictwa, w którym jest miejsce dla wartości prawdy, dobra i piękna, istnieje możliwość wychowania oraz zakorzenienia człowieka w środowisku. U podstaw ochrony suwerenności narodów leżą: zasada uszanowania różnorodności, zasada podmiotowości narodu oraz niezbywalne prawa narodu.

W wystąpieniu red. Jana Marii Jackowskiego, poświęconym religii w Unii Europejskiej, znalazła się prezentacja rozwoju religijności w dobie globalizacji, ukazanie kryzysu współczesnej kultury oraz wezwanie do stanowienia prawa polskiego biorącego pod ochronę wartości religijne. Kościół, stanowiąc w Europie aktywną mniejszość, ma ogromną rolę do odegrania przez kształtowanie wrażliwości na wartości i wychowanie do realizowania cywilizacji miłości. W dyskusji podniesiono kwestię konfrontacji z islamem oraz narastania sekularyzacji życia społecznego. Obecnie w Europie najbardziej znanym znakiem ikonograficznym nie jest krzyż, ale symbol McDonalda. Kościół musi docenić rolę mediów i docierać do szerokich warstw społecznych, które przez elity polityczne są traktowane jako przedmiot zabiegów politycznych w okresie przed wyborami do władz.

W ostatniej części spotkania uczestnicy potwierdzili chęć utrzymywania czerwcowego terminu zjazdów oraz zaproponowano na następny rok rozważenie problematyki analizy pojęcia osoby lub statusu ontycznego i moralnego embrionu. Ks. prof. J. Nagórny w podsumowaniu przypomniał istotne wątki referatów i dyskusji oraz podziękował prelegentom i uczestnikom. Słowa wdzięczności skierował do ks. dra Jerzego Gocko SDB, sekretarza Sekcji, za przygotowanie spotkania od strony organizacyjnej.